

Porajärven kirkonkylä.

PORAJÄRVI.

Muistelmia pitäjän Suomeen kuulumisajoilta.

Maaliskuussa v. 1920 sain Itä-Karjalan Toimituskunnalta Valtioneuvostossa määräyksen matkustaa Porajärvelle järjestämään kunnallisia asioita ja tarkastamaan väestön muonitusasioita. Matka kävi Suojärven kautta. Suojärven viimeisestä kylästä, Kaitajärveltä on Porajärven kirkolle 50 virstaa. Rajalle on 17 km., siitä 13 virstaa Porajärven kunnan ensimmäiseen kylään, *Kostamukseen*. Kylä sijaitsee pienen Kostamusjärven rannalla, talot maantien kahden puolen lähetysten toisiansa niinkuin karjalaisessa kylässä yleensä. Edellisenä kesänä oli joku mielipuoletti ukkeli sytyttänyt erään talon tuleen, jonka johdosta olivat tien toiselta puolelta palaneet kaikki talot. Rangastukseksi oli polttaja pöngittä saunaan ja piinattu siellä nälällä kuoliaaksi.

Saavuimme kylään sydänyöllä. Kaitajärvellä neuvottiin yöksi taloon, jossa majaili sinne sijoitetun rajavartiokomppanian päällikkö, eräs vänrikki. Neuvon mukaan suuntasimme siihen puoleen kylää, jossa sanottiin edellämäinnetun talon olevan. Vahdissa olevat rajavartiosotilaat tarkastivat passimme, jotka olivat Ulkoasiainministeriön antamat ja johdattivat taloon, jossa komppanian päällikkö asui. Tupa oli täpösen täynnä nukkujia, niin että täytyi siirrellä makaajien jalkoja, jotta olisi päässyt kamariin, jossa komppanian päällikkö asui. Harvan oven ja uunin reunoissa olevien rakojen kautta oli tuvan ilmaa tunkeutunut komppanian päällikönkin puolelle sakeasti. Pieni lampputuikka levitti kirpeää valoaan pieneen huoneeseen.

Komppanian päällikkö, nuori vänrikki, otti meidät ystävällisesti vastaan, herätti yhden sotilaista vahti-

maan hevosta ja matkatavaroita. Hän tiesi vakuuttaa, että kostamuslaiset heimoveljet olivat tavallista pitkäkyntisempiä, joten jos mitä ulos jäi yöksi, ei sitä aamulla enää ollut.

Liika asutus taloissa johtui siitä, kun puolet kylän taloista oli palanut, kuten jo edellä mainitsimme. Asunnotta jääneet elivät *patvarniekkoina*, loisina naapureissaan. Jos vertaa Kostamuksen kylää johonkin kehittyneempään pohjois-Karjalan tai Savon seutuun, niin vähintään 100 vuotta jälellä jää Kostamus joka suhteessa. Uusia taloja oli tekeillä, kaikki entisten mallisia, pyöreistä hirsistä, epätasaisin nurkin, ikkunat ihan katon rajassa. — Ollako suomalaisen kirvesmiehen käsissä sellaiset hangat, tulisi niistä kunnan asumuksia.

Seuraavana aamuna jatkoimme matkaamme Porajärven kirkolle. Siellä oli ihmisvilinää, oli sotilaita sekä siviiliväkeä. Aikaisemmin komennettu Tampereen rykmentti oli poislehdössä, sijaan saapui Savon jääkäri-rykmentti. Se oli marssinut Uimaharjun kautta. Väsyneet sotilaat söivät keskellä kirkonkylää torintapaisessa pihamaassa. Kenttäkeittiöstä kannettiin hyvältä tuoksuva hernerokkaa.

Sotilastavaroiden vahdissa olivat Ilomantsin kirkonkylän huomatuimmat »porvarit» kantakirjatamoinensa.

Ensi töiksi piti näyttää *proopuskat*, passit, suojelusjoukkojen komentajalle saadaksemme oleskeluluvan kunnan alueella. Komentajana oli jääkärimajuri Kiriloff. Hän myönsi luvan vapaasti liikkuskella ja käski majoitusmestarinsa sijoittaa minut matkatoverini opettaja Iikka Airaksisen kanssa pappilaan asumaan. Kirkkoherran asunto oli pikku lahden pohjukassa, suuren rahkasuon laidassa, Kuutamolahteen johtavan tien varrella. Vaatimattomampaa pappilaa ei voi ajatella. Keittiö ja kamari, siinä pappilan asuinhuo-

Porajärven kirkonkylän keskiaukeama.
(Poikasten leikkisotaa etualalla.)

neet. Yksinkertaiset, pienet ikkunat olivat paksun jääkuoren peitossa.

Meidät sijoitettiin kamariin, kirkkoherra rouvansa ja kahden tyttärensä kanssa asui keittiössä. Kirkkoherran nimi oli Sveroloulev. Hän ja tyttärensä puhuivat hyvin Porajärven kieltä, rouva taas ei sitä sanottavasti osannut. Poika oli upseerina puna-armeijassa. Hän oli ollut sen rosvoretikunnan johtajana, joka oli edellisenä talvena käynyt Kaitajärvellä ryöstöretkellä.

Pappilan väki oli erittäin kohteliasta, venäläiseen tapaan. Rouva olisi mielellään antanut meille makuuvaatteita vuoteeksi, mutta meidän täytyi, niin epäkohteliasta kuin se olikin, kieltäytyä siitä hyvän tahitoisuudesta, koska vaatteet näyttivät kovin epämiellyttäviltä. Nukuimme omiin matkaturkkeihimme kääriytyneinä lattialla. Sänky oli aivan tuntematon ylellisyys Porajärven pappilassa. Keittiön lattialla makasi talonväki. Ei muitakaan huonekaluja liaksi ollut. Pieni, nurkkaan naulattu lauta toimitti pöydän virkaa. Kirkkoherran »kirjasto» käsitti yhden slaavinkielisen rukouskirjan puolikkaan. — Sellaisissa oloissa elivät syrjäisten maaseutujen papit Venäjällä. Tuntui peräti kummalliselta, jopa käsittämättömältäkin, miksi tsaarivallan aikana suomenpuoliset venäläiset papit niin innolla puuhasivat venäläisyyden edistämiseksi Suomessa, vaikka he hyvin tiesivät m. m. ne kurjat olot, joissa heidän virkaveljensä kiutuivat Venäjällä.

Bolsheviikit olivat äskettäin käyneet ryöstöretkellä Soutu- ja Jänkäjärven kylissä, vieden muassaan viimeistä nauriin napaa myöten kaikki vähäiset ruoka-aineet. Aasukkailla, jotka enimmäkseen olivat naisia,

lapsia ja miesvanhuksia (nuoret miehet olivat sotatiellä) ei ollut muuta neuvoa kuin rientää joukottain kirkonkylään *normaa* etsimään.

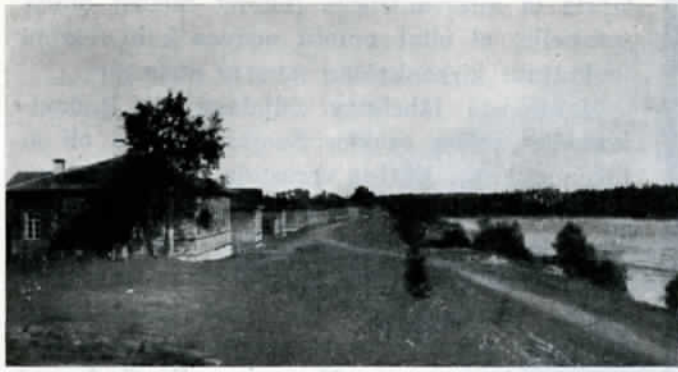
Helsingistä lähetetty viljalasti oli Roikonkoskella, johon saakka Suojärven rata oli jo liikennetilassa. Entisiä varastoja ei ollut kirkonkylässäkään yhtään. Millä kummalla ruokitaan tuota nälkäistä rahvasjoukkoa, jolla oli vain ruumenleipää eväinä? Tuo normaa (annoksia) etsivä rahvasjoukko rääsyisissä pukimissaan muistutti pietarilaista halonsahaajaväestöä Kalashnikovin satamassa Nevan varrella. Surkeampaa tilannetta tuskin voi olla kuin on niiden ihmisraukkojen, jotka nälkäkuoleman partaalla taistelevat.

Mietimme, mistä saada ennen iltaa ateria noille nälkäisille lapsille, äideille ja vanhuksille. Paikallinen elintarveasianhoitaja Borisoff, joka oli sikäli innokas Suomeen liittymisen kannattaja, mikäli oli hänelle hyväpalkkaisia toimia tarjolla, oli kovin nyrpeä, kun sai tietää, että meidät oli lähetetty elintarvejakelua valvomaan. — Borisoff jäi sitten Tarton rauhan jälkeen rajan toiselle puolelle ja sieltä saapuneitten tietojen mukaan toimii hän jonkunmoisena bolsheviikkien kyläpomona. — Koetimme hänen kanssaan neuvotella, miten saisimme nälkäisille heti syötävää ja miten saisi hevosia viljanhakuun Roikonkoskelta. Täydellistä tsinovniekkatyyppeä muistuttava Borisoff nosteli vain olkapäitään eikä osannut sanaakaan sanoa pulman selviämiseksi.

Kun en voinut muuta keksiä, pyysin pääsyn joukkojen komentajan puheille ja esitin, vaikka tosin hyvin oudostellen, että hän luovuttaisi muutamia tuhansia kiloja jauhoja sotilasvarastoista lainaksi siksi, kunnes Roikonkoskelta viljat saadaan. Hän huomautti, ettei hän ole tullut siviiliväestöä muonittamaan, mutta

Porajärven tyttösiä praasniekkakisoissa.

Valasmon tehdaskylää.

Jänkajärven kylä pitäjän itä laidalla.

kun tilanne oli kovin vakava, suostui hän kolmen vuorokauden ajaksi lainaamaan 5,000 kg. sillä ehdolla, että ne sen ajan sisällä saadaan takaisin. Olimme sotatilaan määrättyllä alueella, jossa kaikki määräykset oli tarkoin täytettävä. Annoin lupaukseni, jauhoja saatiin ja tuo nälkiintynyt joukko pääsi puuronkeittoon. Ei ollut voita eikä maitoa, mutta siitä huolimatta puuro maistui. Äskeninen itku ja valittelu hävisi, hilpeä karjalainen luonnonlaatu pääsi voitolle ja kaikki ilmoittivat ilolla liittyvänsä siihen, ken leivän antoi.

Roikonkoskelle, jossa viljat olivat, oli yli 150 km. matkaa. Hevoset olivat melkein kaikki uuvuksissa, miten kolmen vuorokauden aikana saada niillä viljat sieltä haetuksi? Käännymme puhelinteitse Ilomantsin elintarvelautakunnan puoleen ja sieltä luvattiin 15,000 kg. jauhoja, jos maksu on varmaa. Rahoja oli. Pyyssimme Ilomantsin nimismiestä hankkimaan hevoset jauhoja kuljettamaan ainakin Kuolismaahan asti. Hän sen toimittikin, ja ennenkuin Porajärven miehet ja eukot hevosineen olivat Kuolismaassa, olivat ilomantsilaiset viljakuormineen jo siellä. Maksoimme viljalainan ja vältyimme »hirsipuhun» joutumasta.

Siitä lähtien, niinkauvan kuin pitäjän oli Suomen yhteydessä, ei Porajärven rahvaalla leivän puutetta ollut.

Toinen tehtävämme oli tilien tarkastus ja suomenkielisen kunnallisen kirjanpidon järjestäminen. Porajärven kunnassa, missä jotkut harvat vähän tunsivat kirjantaitoa, oli kaikki venäjänkielistä. Kun ilmoitimme, että kirjanpito oli saatava suomenkieliseksi, kohtasi se alussa vastustusta. Kun se toimeenpantiin, olivat kunnan johtomiehet, kuten ennenmainittu Borisoff ja hänen hyvä henkiheimolaisensa Iivana Lukin (Himolan Lukanen) kovasti nyrpeillään siitä. Paitsi sitä, että he olivat venäläismielisiä, pelkäsivät he suomenkielen taitamattomuuden vuoksi menettävänsä virkansa ja asemansa kunnan asioissa.

Kunnan valtuusto kokoontui ratkaisemaan kieli-

muuttuen lopulta sietämättömäksi rähinäksi. Sen vuoksi hajotti sen joukkojen komentaja. Kokouksen pöytäkirja tehtiin suomen- sekä venäjänkielillä. Seuraavassa kokouksessa, joka oli rauhallisempi, päätettiin kaikki kunnalliset asiat toimittaa yksinomaan suomenkielillä. Poikkelisen kylästä kotoisin oleva talollinen Maksima Petroff, joka auttavasti osasi suomea, asetettiin kunnan asioiden johtoon. Hän olikin kunnan mies. Bolsheviikkien valtaan päästyä pakeni hän Suomen puolelle.

Porajärven kirkonkylä on talojen järjestelyyn ja sijoitukseen nähden poikkeus muista karjalaisista kylistä. Kylässä oli silloin 40 taloa, kaikki noin 1,5 ha:n alalla, järven niemekkeellä, ihan sikin sokin. Keskellä kylää on torintapainen aukeama; senkin keskellä oli pari asumusta, toinen niistä aivan laho hökkeli. Muutamat talot olivat sijoitetut niin, että toisen talon pääty oli vastapäätä toisen talon portaita. Useimmat talot olivat kaksikertaisia ja vanhoja. Toisissa oli ylä- sekä alakerrassa ihmisasuntoja, toisissa joku aitta tai navetta alakerrassa. Mukavuuslaitoksia taisi olla vain kaksi koko kylässä.

Kaikesta päättäen olivat kylän asukkaat köyhiä, lukuunottamatta paria isäntää. Toinen niistä oli edellämainittu Lukin. Hän oli rikastunut rahanvaihtokaupalla. Porajärvellä oli valtion viinakauppa, josta tuli ostaa venäjän rahalla. Suomalaisen ostajan piti vaihtaa rahansa venäjän rahaksi ennenkuin sai ostonsa tehdyksi. Lukin vaihto mieleisellään kurssilla. Hän oli pohatta, vakuuttivat kaikki. Lieneekö hänen omaisuutensa joutunut yleiseen jakoon, jonka kommunistit toimeenpanivat. Joka tapauksessa hän lienee jäänyt heidän palvelukseensa ja tullee heidän kanssaan hyvin toimeen.

Kylässä oli lennätinkonttorikin. Vähän etäämpänä, salmen toisella puolella oli *bolnitsa*, sairastalo. Se oli aikamoisen hyvässä kunnossa. Lääkäreitä ei ollut, ainoastaan välskäri, jona siihen aikaan toimi eräs Aleksandroff-niminen, liukas venäläinen.

Kirkonkylästä 6 virstaa Petroskoille päin, Suununjoen varrella oli Venäjän vuorihallituksen omistama, käyttämättömäksi jätetty Valasmon rautatehdas. Valtava Suununjoki korkean honkametsän reunustamana tekee Valasmon seudun erittäin juhlalliseksi. Tehdas lukuisine asuinrakennuksineen oli jo ränsistynyt. Sen kerrottiin olleen vuosikymmenisen seisomassa jo ennen vallankumousta. Takkirauta, jota Valasmon tehtaassa valmistettiin, oli kuljetettu hevosrahdilla Petroskoille. Pitkän hevosmatkan vuoksi ei tehtaan tuotanto kannattanut, sen vuoksi oli sen toiminta lopetettu samoihin aikoihin kuin Annantehtaankin Suojärvellä. Valasmon tehtaan lakkauttaminen oli suuresti vaikuttanut Porajärven asukkaiden taloudelliseen tilaan. Sen töissä oli lähiseutukylien rahvas ansainnut toimeentulonsa.

Pinta-alaltaan Porajärven kunta on melkein Uudenmaanläänin kokoinen. Asukkaita oli v. 1920 2492 henkeä. Suurimmat kylät olivat: Porajärvi, Klyssinvaara, Soutujärvi, Himola, Soimivaara, Lupasalmi ja Kuutamolahti.

«Ukko akan töissä, akka ukon töissä»

Kirjoituksen kuvat lähettänyt kansak. op. M. Terho.

Kirkkoja oli siihen aikaan kolme: Porajärvellä, Jänkäjärvellä ja Klyssinvaarassa. Porajärvellä oli oikeastaan kaksikin kirkkoa. Toinen oli käyttämätön pieni kirkko. Pappeja ei ollut siihen aikaan kuin kaksi, yksi oli, niinkuin edellä mainittiin, Porajärvellä, toinen Jänkäjärvellä. Viimeksi mainitun kirkon pappi oli vanha, kivuloinen mies, ei jaksanut juuri mitään papillisia tehtäviä suorittaa. Viinaa olisi hän mielellään ryyppännyt, jos vain olisi ollut. Hän oli nuorempana ollut upseeri, mutta juopottelun ja muun hurjan elämän vuoksi oli hänet upseerin toimesta erotettu, karkoitettu Karjalaan ja pantu papiksi. Vienan ja pohjois-Aunuksen syrjäiset saloseudut olivat tsaarinaikana Venäjällä n. s. hengellisen säädyn rangaistussiirtoloita. Useimmat papit olivat karkoitustietä sinne joutuneet. Siellä ei ollut suurta väliä, miten he elivät ja toimensa suorittivat, kunhan olivat. Virallisia tarkastuksia pantiin toimeen harvoin. Kaikki oli aito venäläistä.

Yrjö Laine.

(Jatkoa sivulta 187.)

korkeimmalle kukkulalle. Täältä avautui mitä avarin ja mahtavin näköala. Vuoren juurta kiertää Tenkeliönjoki sinisen nauhan tavoin ja yhtyy Tornionjokeen. Sieltä täältä pilkistää asutuspaikkoja laaksoista.

Itse vuori on metsänpeittoinen ja laskee loivasti toisiin suuntiin paitsi itää ja pohjoista kohti seinäjyrkkänä. Huipulle rakennettu ravintola tarjoaa matkustavaisille virkistävää juomaa, hedelmiä ja voileipiä.

Kello 23 alkoi kansanjuhla, missä oli mieltä ylentävä isänmaallinen ohjelma. Tilaisuus palautti mieliin Suomen kansan sekä raskaat että vapaat ajat.

Täällä luonnon ylevällä juhlakentällä tunsu karjalainenkin matkamies mielensä kohoavan, sydämensä riemastuvan. Puhdasvärinen siniristilippu iloisesti liehuellen julisti valon päivää, vapauden juhlaa.

Toisaalta mieli maseni. Poloinen Karjalani, juhlitkohan sinäkin, milloinkaan juhlit, vapaana omilla tanterillasi? Lääkkykö sinun kolmivärilippusi milloinkaan vapaana omalla maallasi juhannusauringossa? Milloin juhlit suuren voittosi juhlaa?

Kansani, sinusta se riippuu! Voit sen tehdä tai jättää tekemättä! Nouse ja katso heimokansaasi! Se on itse itselleen luonut vapautensa, taistellut oikeutensa. Tee sinäkin niin! Ei ole aikasi vielä tullut, mutta valmistaudu sitä varten, sen hetki voi myös tulla.

Aurinko oli melko korkealla kello 24 aikaan ja heti sen perästä alkoi se uudelleen loistaa, punaten seudut. Hetki oli niin voimakas, että väkistenkin nousivat mieleen säkeet:

«Kesäaurinkos kanssa mä valvonut oon ja viettänyt yötöntä yötä, ja vaipuen vienohon haaveiluun vain katsonut Luojan työtä.

En tenhoas tuota voi unhoittaa, en, kymmenen, kymmenen virran maal!»

Hetkeksi oli koko Aavasaksa vaipunut hiljaisuuteen. Samalla alkoi kansa solua pitkinä jonoina alas laaksoon, jättäen Suomen luonnon kauneuksien kuninkaan yksinäisyyteensä ensi juhannukseen asti.

Paluumatkalla kävimme katsomassa Tornion ja Haaparannan kaupungeja. Tornio on pieni, siisti kaupunki kauniine puistoineen. Se on rakennettu joen saarelle. Haaparanta vaikutti värittömältä, mustalta. Talot ovat joskus Kaarle kuninkaan aikaan maalattu keltaisiksi, mutta nyt ne olivat kuin hiilen karstassa. Kadut olivat kivittämättömät ja kuoppaisiksi kuluneet kuin Venäjän Kemissä. Puistot olivat pieniä ja hoitamattomia. Siellä täällä kasvoi isoja koivuja ja eräässä kulmassa muuan sireenipensas villissä tilassa. Katujen puhtauskaan ei ollut moitteeton.

Vaikka kaupungissa on suomalainen väestö, niin yhtään suomenkielistä kylttiä tai ilmoitusta ei näkynyt koko kaupungissa. Tämä kuohutti karjalaistakin mieltä. Miksi Suomessa pitää olla kaikkialla kaksikieliset kyltit, kun «sivistyneessä» Ruotsissa ei ole umpisuomalaisellakaan alueella muuta kuin yksikieliset, ruotsalaiset? Eikö Suomen olisi siitä oppimista?

Huolari.